

ابوذر زمان

● نیما صابر

«درمیان رهبران روحانی و سیاسی انقلاب، آیت‌الله طالقانی دارای ویژگی‌های خاصی است. ایشان از پیشگامان و از باسابقه‌ترین مبارزان روحانی علیه رژیم پهلوی بود که در سال‌های آخر سلطنت رضاشاه عملاً وارد مبارزه شد. ویژگی دوم طالقانی این بود که از چنان شخصیت و منزلت و جایگاهی برخوردار بود که همواره فراتر از احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و حتی ایدئولوژیک عمل می‌کرد و این مسأله نیز از شرح صدر قرآنی و وسعت مشرب سیاسی و ایمانی او با الهام از قرآن بود.»

کتاب زندگی و مبارزات آیت‌الله طالقانی، از پنج بخش: حیات خانوادگی و علمی؛ مبارزات سیاسی - اجتماعی؛ طالقانی، گروه‌ها و احزاب سیاسی؛ طالقانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی؛ آراء، اندیشه‌ها و دیدگاه‌های طالقانی تشکیل شده است. هر بخش از فصولی تشکیل شده که در سطور آینده به اجمال به آنها خواهیم پرداخت. پس از بخش‌های کتاب، برخی اسناد مربوط به آیت‌الله طالقانی و نیز عکس‌های ایشان آورده شده و پایان بخش کتاب، کتابنامه و فهرست اعلام است.

بخش اول در دو فصل به حیات خانوادگی و علمی آیت‌الله طالقانی می‌پردازد. فصل اول زندگی‌نامه شامل پیشینه‌ی خانوادگی و تولد و تحصیلات. خاندان طالقانی از سادات معروف و خوشنام منطقه‌ی طالقان هستند. جد ایشان سید علاء‌الدین نام داشت که از نظر سلسله نسب به امام محمدباقر (ع) می‌رسد. پدر بزرگ آیت‌الله طالقانی، مرحوم سیدآقا محمود طالقانی از روحانیان معروف طالقان بوده که اطلاعات چندانی از زندگی ایشان در دست نیست. پدر آیت‌الله طالقانی، آقا سید ابوالحسن طالقانی است که تحصیلات حوزوی را در عراق و نزد بزرگ‌ترین مرجع زمان، میرزا حسن شیرازی و نیز در محضر سید اسمعیل صدر سپری کرد. وی در نجف حرفه‌ی ساعت‌سازی آموخت و تا آخر عمر از این راه امرار معاش می‌کرد. پس از بازگشت به تهران در مدرسه‌ی مروی به تدریس پرداخت. ایشان از دوستان نزدیک آیت‌الله مدرس بود و از مبارزان با رژیم رضاشاه. آیت‌الله طالقانی در ۱۳۲۹ق در روستای گلپرد از توابع طالقان متولد شد، از پنج تا هفت سالگی در مکتب‌خانه‌ی گلپرد خواندن و نوشتن را آموخت و برای تحصیلات مقدماتی به تهران و نزد دایی ناتنی‌اش رفت.

■ زندگی و مبارزات آیت‌الله طالقانی

■ تدوین: حشمت‌الله عزیزی

■ تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۸،

تعداد صفحات: ۳۱۹

در ۱۲ سالگی وارد مدرسه‌ی رضویه‌ی قم شد. ایشان حدود ۱۲ سال از محضر درس مراجع بزرگی چون: آیت‌الله حائری، آیت‌الله حجت، آیت‌الله خوانساری، آیت‌الله مرعشی و اساتید بزرگی چون شیخ محمدتقی یزدی و ادیب‌تهرانی کسب فیض کرد.

فصل دوم از این بخش به حیات اجتماعی و علمی آیت‌الله طالقانی طالقانی می‌پردازد. در این بخش از تواضع و فروتنی و خلق خوش ایشان سخن رفته است و در ادامه برخی تألیفات ایشان: ترجمه و شهر ۸۸ خطبه از نهج البلاغه؛ اسلام و مالکیت؛ حکومت از نظر اسلام؛ پرتوی از قرآن معرفی شده‌اند.

بخش دوم در چهار فصل به مبارزات سیاسی - اجتماعی ایشان اختصاص یافته است.

فصل اول: مبارزات دوره‌ی اول (۱۳۷ - ۱۳۲۰)

فصل دوم: مبارزات دوره‌ی دوم (۱۳۲۰ - ۱۳۳۲)

فصل سوم: مبارزات دوره‌ی سوم (۱۳۳۲ - ۱۳۴۰)

فصل چهارم: مبارزات دوره‌ی چهارم (۱۳۴۰ - ۱۳۵۷)

آغاز مبارزات سیاسی - اجتماعی آیت‌الله طالقانی از زمان اتمام تحصیلات ایشان در نجف اشرف و به سال ۱۳۱۷ است. در زمانی که رضاشاه در اوج قدرت بود. دوره‌ی دوم مبارزات ایشان زمان اوج فعالیت‌های حزب توده و گروه‌های مارکسیستی در ایران بود. ایشان برای تحکیم مبانی دینی و عقاید مذهبی جامعه و بخصوص جوانان، که به وسیله‌ی شیفتگان فرهنگ غرب و خودباختگان مکتب مارکسیستی شرق مورد تهاجم قرار گرفته بودند، اقدام به تشکیل کانون‌های مذهبی و نشر مقالات و سخنرانی در مساجد و رادیو تهران نمود. (ص ۴۵). مبارزات دوره‌ی سوم ایشان به زمان کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و بازگشت شاه و نخست‌وزیری فضل‌الله زاهدی بازمی‌گردد. در اوضاع نابسامان و سرشار خفقان آن زمان، آیت‌الله طالقانی مسجد هدایت را به یکی از سنگرهای مقاومت تبدیل نمود و در کنار کار مکتبی و نشر فرهنگ و اصول اسلامی، فعالیت‌های گوناگون مقاومت نیز شکل گرفت. (ص ۵۶) دوره‌ی چهارم مبارزات آیت‌الله طالقانی شامل دهه‌های ۴۰ و ۵۰ و مهم‌ترین حیات فکری و سیاسی و مبارزاتی ایشان است. ایشان در این زمان سعی داشتند تا از تمامی استعدادها و امکانات برای مبارزه با رژیم استفاده کنند. و در اواخر دهه‌ی ۳۰ به علت فقدان تشکیلات سیاسی دیگر، به سوی جبهه ملی کشیده شدند. (ص ۶۳) اما در سال‌های بعد خود مشوق و عامل تشکیل انجمن‌های اسلامی متعددی مانند انجمن اسلامی فرهنگیان، انجمن دانشجویان اسلامی، انجمن دانش‌آموزان اسلامی و انجمن مهندسين اسلامی بود. (ص ۶۶) ایشان در دوران مختلف مبارزاتی خود در زندان‌های رژیم محمدرضا زندانی شد و بالاخره پس از چهل سال مبارزه، تبعید و زندان، در شامگاه هشتم آبان ۱۳۵۷ بر اثر قیام خونین و حماسه‌آفرین مردم ایران، درهای زندان قصر به روی ایشان باز شد.

(ص ۸۹)

بخش سوم کتاب به رابطه‌ی میان آیت‌الله طالقانی و گروه‌ها و احزاب سیاسی اختصاص یافته و در چهار فصل سامان گرفته است:

فصل اول: طالقانی و احزاب؛ فصل دوم: طالقانی و فدائیان اسلام؛ فصل سوم: طالقانی و نهضت آزادی؛ فصل چهارم: طالقانی و مجاهدین خلق ایران

نگاه طالقانی به گروه‌ها و احزاب سیاسی از دیدگاه دینی و مذهبی او نشأت می‌گرفت. طالقانی پیش از آن که یک مبارز سیاسی باشد، یک عالم اندیشمند و مفسر قرآن بود که مبارزه با طاغوت و مظاهر آن را در پرتو قرآن فراگرفته بود. (ص ۹۶) ایشان طی دوران مبارزه، سعی داشت علاوه بر هدایت احزاب و گروه‌ها به راه صحیح، بر وحدت و یکپارچگی آنها بیفزاید. وی افراد و گروه‌ها را از حزب‌بازی برحذر می‌داشت. در این بخش موضع آیت‌الله طالقانی در قبال احزاب مختلف توضیح داده شده است. ایشان از اغلب گروه‌ها و احزاب از جمله نهضت آزادی، مجاهدین و فدائیان اسلام، تا زمانی که از مسیر مستقیم منحرف نشده بودند، حمایت می‌کردند و قائل به وحدت میان همه‌ی گروه‌ها بود. (ص ۱۱۴)

بخش چهارم به زندگی آیت‌الله طالقانی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ۷ فصل پرداخته است:

فصل اول: از آزادی تا پیروزی؛ فصل دوم: مسأله‌ی کردستان و ترکمن صحرا؛ فصل سوم: خارج شدن آیت‌الله طالقانی از تهران؛ فصل چهارم: طالقانی منادی وحدت؛ فصل پنجم: شورای انقلاب؛ فصل ششم: احیای نماز جمعه؛ فصل هفتم: مجلس خبرگان

فصل اول به ادامه‌ی مبارزات ایشان تا پیروزی انقلاب اسلامی اختصاص دارد و فصول بعدی به مدیریت ایشان در عرصه‌های مختلف مورد نیاز نظام نوپای جمهوری اسلامی. از جمله تشکیل شورای شهر سنجند و ایفای نقش کلیدی در آرام کردن مردم کردستان و ترکمن صحرا. عضویت در شورای انقلاب، برپایی اولین نماز جمعه در تهران و احیای این سنت وحدت‌بخش اسلامی و نیز عضویت در مجلس خبرگان قانون‌گذاری.

بخش پنجم به آراء، اندیشه‌ها و دیدگاه‌های آیت‌الله طالقانی اختصاص دارد و در ۸ فصل تنظیم شده است:

فصل اول: شورا؛ فصل دوم: حکومت و حاکمیت؛ فصل سوم: آزادی؛ فصل چهارم: استبداد؛ فصل پنجم: طالقانی و روحانیت؛ فصل ششم: طالقانی و امام خمینی (ره)؛ فصل هفتم: طالقانی و قرآن؛ فصل هشتم: طالقانی از نگاه دیگران.

در این فصل آراء و نظرات آیت‌الله طالقانی به بحث گذاشته شده و برای خوانندگان تبیین شده است.

کتاب با تصویر ۳۰ سند و چندین عکس و کتابنامه به پایان می‌رسد.

پی‌نوشت:

۱. عزیزی، حشمت‌الله عزیزی، زندگی و مبارزات آیت‌الله طالقانی، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۸، ص ۱۳.